

POESIA

Max Roqueta, *Poemes i proses*.
Antologia traduïda per Àlex
Susanna i Jaume Figueras.
Presentacions de Felip Gardy
i Antoni Rossell. Galerada.
Cabrera de Mar, 2002.

Max Roqueta (Argelers, 1908) pertany al grup d'escriptors que van trencar al seu moment amb un provençal excessivament mistralià i allunyat de l'occità oral. El seu primer llibre de prosa, *Secret de l'herba* (1931), suposava, doncs, la desvinculació respecte a una tradició rígida, amb la idea d'aconseguir un més gran despulament retòric i el redescobriments de la llengua parlada i escoltada en la infància. Felip Gardy assenyala, en un extens estudi sobre la literatura occitana (*Reduccions*, n. 50/51), les figures de Max Roqueta, Renat Nelli i Jòrgi Reboul com a catalitzadores d'una renovació que es contraposava als mistralians més compactes de l'antologia publicada l'any 1956, *Pouèto prouvençau de vuèi*.

Roqueta, metge de professió, és narrador, dramaturg i poeta. L'any 1908 va fundar l'associació d'estudiants Lo Novèl Lengadòc, i el 1945, amb I. Girard i C. Solà, l'Institut d'Estudis Occitans. Durant el període del 1936, fins a l'inici de la Segona Guerra Mundial, va ser redactor en

Els ulls oberts a l'avenc

SUSANNA RAFART

cap de la revista *Occitania*, i a partir del 1978 va dirigir la revista *Òc*. El 1962 va formar part de la fundació del Pen Club en llengua d'oc. Escriptor combatiu, doncs, la seva obra no s'ha dissociat de les reivindicacions de la llengua alhora que no ha deixat de banda el rigor i l'ambició.

Deixeble de Josep Sebastià Pons (recordem el reclam de la "inspiradora soledat" en la vall closa del poeta), Roqueta és autor d'una obra poètica que reivindica la natura i els elements essencials segons una experiència fundadora del mot, en paraules de Gardy. Ha publicat *Los sòmis dau matin* (1937), *Los sòmis de la nuòch* (1942), *La pietat dau matin* (1963) i *Lo maucòr de l'unicòrn* (1988). L'antologia presenta una trentena de poemes en una traducció literària que respecta la intenció de l'escriptor d'expressar-se en la llengua dels orígens. La traducció serveix amb rigor la mètrica i el ritme de l'original. Roqueta dibuixa així la "tèrra onte tot se cala". El seu interès primordial pel paisatge ve de la necessitat de recuperar els elements i les seves paraules, retallats, amb tota la seva força. Passen aquests elements a ser subjectes centrals d'una

poètica que s'assenta sobre una naturalesa d'exili que cerca la ubiqüitat de la pròpia identitat. Per això el silenci s'ha d'interpretar des d'un doble vessant: el silenci originat pel lloc, i el silenci d'una llengua excessivament vestida pels oripells mistralians. Els poemes d'adsipció postsimbolista – "t'escolto, cor que sempre vetlles" – transvasats al català amb acurades ressonàncies nostres, guanyen en senzillesa i proximitat.

Els estudiosos han destacat ja la seva labor poètica, però sobretot han admirat la prosa emblemàtica que el caracteritza. En una tradició en què la narrativa no havia florit, la prosa de Max Roqueta creix des de la inspiració contística tradicional en un llenguatge nou, fort i amb una especial atenció al ritme. Reunida en cinc volums sota el títol *Verd paradís*, s'ha convertit en model i mestratge d'altres prosistes occitans. La seva traducció en aquest volum es deu a Jaume Figueras. Roqueta ha tingut molt presents els treballs de la tradició oral del segle XIX recollida per Joan-Francés Bladèr. Roqueta treballa amb la consciència de pèrdua de la llengua – "La llengua s'ha perdut al fons

del bosc" – i aquest és el motiu de recercar-la en el parlar senzill de les antigues contalles. Cinc són les històries traduïdes en l'edició de l'Editorial Galerada. Il·lustren amb prou claredat el tipus de prosa que Max Roqueta ha explorat: una prosa impressionista, acumulativa, esmerçada a inventariar un món que es perd darrere d'una llengua. La mesurada elegància de la sintaxi i el seu ritme discursiu li infonen una personalitat pròpia i gens deutora del francès. Dotar de verb un món d'una rusticitat eminentment literària i fer-lo visible en paraules ha estat el seu repte. El millor conte en què combinen la petitesa humana i aquesta admirada percepció del món natural és *La mort de Còstasolana*, en què l'ull s'atrofia en una mort excedida pels sentits.

Max Roqueta

que una imatgeria animal li permetria assolir el que voldria dir. Al final el *Bestiari* de Max Roqueta va veure la llum l'any 2000, amb l'ajut d'alguns textos que l'havien insinuat anteriorment, com la serp nilenca, que Àlex Susanna ja havia trobat a *D'aici mil ans de lutz*, del 1995. "Aquesta idea de fer un bestiari no m'ha abandonat mai. Vaig començar prou aviat. No he acabat pas", deia al pròleg. Felip Gardy defineix el *Bestiari* com un diari de abord de seixanta anys d'escriptura. Això val també per a totes les narracions i l'obra poètica de Max Roqueta. És la veu de l'escriptor que ens explica la natura, els paisatges, les històries, la gent que ha trobat en el seu món d'infantesa i adolescència. I ens ho explica molt bé, ens hi du.

Roqueta és un dels millors escriptors d'Europa. *Poemes i proses* és un llibre ben fet, ben traduït. Figueras és un dels occitanòfils més competents del país, i Susanna coneix fa molts anys íntimament l'autor, i la seva ànima. *Poemes i proses*, de Max Roqueta, és un llibre del tot imprescindible.

ASSAIG

El més difícil dels oficis

ORIOL ANDRÉS

Alexandre Jollien, *L'ofici d'home*. Traducció de Josep M. Jarque. La Magrana. Barcelona, 2003.

Hi ha llibres que t'escullen, que se't posen a les mans talment com si tinguessin vida pròpia. Això és el què m'ha passat amb *L'ofici d'home*, d'Alexander Jollien. En un moment de dubtes sobre qui era i com enfocar la vida, m'ha atrapat i m'ha ajudat a constatar preguntes.

Deia Valéry que aquell que sap fer un nus pertany a la raça humana. Així, segons aquesta definició, el suís Alexandre Jollien (Valais, 1975) no seria ni humà, ni molt menys normal. Discapacitat físic de naixement, va lluitar contra el destí que li volien imposar els metges (un taller ocupacional de caixes de puros) per poder estudiar filosofia. I ha reeixit. Ara, amb només 27 anys, publica el seu segon llibre. El primer, *Elogi a la feblesa*, que precisament tracta sobre la anormalitat de l'ésser humà, va tenir un gran èxit al nostre país.

Jollien va passar els primers 17 anys de la seva vida en un internat especialitzat per al que es consideren disminuïts físics. Allà va descobrir la duresa de la vida però també la necessitat de millorar a partir del sofriment inevitable; del valor de l'amistat i la necessitat de la gent; de la importància d'un cos que sovint no valorem; i de la lleugeresa com a forma de combat. Tots aquests són els temes que tracta Jollien en la seva segona obra. Amb un estil senzill i clar, va desgranant-los a partir de la pròpia experiència.

No és, però, un llibre de sentències, sinó tot al contrari. Seguint l'estil de la filosofia clàssica, l'autor ens presenta les seves reflexions i planteja preguntes que només cadascú pot respondre's. Reflexions que, tot i estar molt influenciades per la filosofia de Sòcrates i Nietzsche, se'ns presenten de manera amena i entenedora, molt apta i recomanable per als no iniciats en aquest camp.

Tot i ser un llibre curt, *L'ofici d'home*, demana temps per llegir-lo, pensar-lo i digerir-lo. No és fàcil, com tampoc ho és enfrontar-se a un mateix. Però l'alegria i la vitalitat de Jollien s'encomanen. Com diu al final del llibre, "davant l'esforç, quan tot exigeix una tasca insensata, una sola certesa persisteix: contra tot, amb humor. La crida de l'ofici d'home es fa insistent. Al combat, doncs, amb lleugeresa i alegria, perquè tot està per fer!".

El segle de Max Roqueta

MANEL ZABALA

A Occitània hi ha un gran escriptor que sembla sortit d'un conte de García Márquez, és diu Bernat Manciet, escriu en gascó landès, és esquerp amb les dones, és un grandíssim poeta i són molts els que li saben el do de preveure la mort dels altres. Juro que no m'ho invento, se n'ha fet una llegenda, d'això. Manciet va avisar de la mort de Renat Nelli, de Joan Bodon, de Joan Maria Peyre... Aquesta llegenda la vaig saber fa uns cinc anys, al Festenal del Libre de Moans-Sartós, a Provença. Roqueta hi estava convidat però no va venir, l'organització va disculpar-ne l'absència per qüestions de salut. Com que Roqueta és un home gran, 89 anys tenia llavors, vaig preguntar a uns editors occitans si era greu:

–No ho crec, Manciet ja va dir que Roqueta volia arribar als cent anys.

–Ah. Uf. Si Manciet ho diu...

Això ve a tomb de *Poemes i proses*, de Max Roqueta, nascut a Argelers l'any 1908. Si d'aquí a uns anys aquest llibre es reedita s'haurà d'ampliar, perquè Roqueta, que continua en actiu, segueix publicant.

"Hi havia una vegada un rei cruel, tan cruel i malpensat que volgué que tot el seu poble fos només de geperuts. A les criatures, així que eren al bressol, ben faixades, se'ls havia de tórser l'espina endavant i, setmana rere setmana, anar-los fent vinclar l'esquena cada vegada més. / Cargolats com arquets, el seu poble era només de gent que ajup el cap. Semblava com si sempre estiguessin saludant algú. I encara que ell no hi fos, de fet era sempre al seu rei que estaven fent reverència, tot el sant dia". Així comença el conte *El rei cruel*, publicat l'any 1974, dins *Verd Paradís II*. El millor del recull, per al meu gust. Figueras ens l'ha traduït en un català tan occità com li ha estat possible.

MORT D'UN CAÇADOR

El conte, com tots, és de lletra espessa, que no vol dir espès. M'atreveixo a situar la prosa d'aquestes narracions en un lloc entre *El perfum*, de Suskind, i la poesia de Josep Sebastià Pons. A *La mort de Còstasolana*, de *Verd Paradís* (1961), un caçador es dispara al ventre sense voler i, tot sol,

mor lentament. I de la manera en què el text es desgranava la mort se li acaba fent agradable. "Amb el gest, l'arma es decantà cap al ventre. I com que la mort premia amb el dit el gallet, un dit de branca seca més prim que el dit petit, en Còstasolana féu dues gambades de gegant per sortir de sota el roure i quedà estirat sobre les pedres, enmig de l'herba. / Amb la sentida de la terrible cremor que s'havia esqueixat dins seu, mig estabornit pel retruny i com si un llamp l'hagués colpit, havia fet un crit que s'havia esvaït en un gemec allargassat que s'havia anat apaivagant. Acabà per trobar-se millor, el dolor es feia més somort i en Còstasolana se sentia a cada instant més lleuger", per acabar "El cap de l'home era una pedra entre les pedres. / El vent jugava amb els seus cabells".

Robèrt Lafont va escriure ja fa 30 anys que Max Roqueta no hauria estat el poeta que és sense Pons, que li va ensenyar a veure: el món, els homes en el món i sobretot els animals. Deia que ell no havia escrit un *Bestiari*, però